

17. Nékám Sándor, a Magyar Misszió vezetője jelentése Gyöngyösi János külügyi-niszternek a magyar szociáldemokraták javaslatáról. (Részlet.) Bukarest, 1946. március 10.

50/pol.-1946.

Az a kérdés, hogy a magyarság tömegeinek a román választásokon való aktív részvételét hogyan lehetne biztosítani, mind erősebben foglalkoztatja a közelgő választásokra való tekintettel úgy a magyarság vezetőit, mint pedig a román politikai köröket. Ha a magyarság jelöltjeiként csupán a Népi Szövetség jelenlegi vezetői szerepelnének, és ha ezek a jelöltek is közös román baloldali lista keretein belül volnának elhelyezve, úgy ez – sokak megítélése szerint – veszélyt jelentene nem csak a magyarság szempontjából, de általában a baloldali gondolat sikerére is Romániában. Ezeknek a köröknek a véleménye szerint a Magyar Népi Szövetség vezetőinek a népszerűsége a magyarság tömegei előtt erősen erőltetett,¹ és ezért félős, hogy a magyarság az így összeállított listákat nem támogatná teljes súlyával, hanem jelentős számban passzivitásba vonulna. A baloldali gondolat nemcsak ezáltal veszítene sok szavazatot, de gyöngülne az ezen felfogást vallók megítélése szerint azáltal is, hogy bizonyos román tömegek, amelyek a demokrácia gondolatának egyébként megnyerhetőek volnának, nem a magyar nevekkkel tarkított baloldali listára szavaznának, hanem a történeti pártok² színromán listájára.

Több helyről merült fel éppen ezért a gondolat, hogy a leghelyesebb volna mind a magyarság érdeke szempontjából, minden pedig a baloldali eszmék sikere érdekében, ha úgy a magyarságnak, mint a románságnak a demokratikus képviselői külön listával indulnának, amely két lista azután külön-külön az illető nemzetiség összes baloldali gondolkozású elemeit magába foglalná.

A román szociáldemokrata párt magyar tagozata is magáévá tette ezt a gondolatot és a szociáldemokrata pártkongresszus alkalmával memorandumban kereste fel mind a saját központi pártvezetőségét, mind a román kommunista párt központi vezetőségét is, amelyben előadta azokat az érveket, amelyek a kettős baloldali lista mellett szólnak.

A memorandum érvelésének főbb pontjait a következőkben ismertetem, nagyrészt szó szerint idézve: [...] ³

Míg a román demokrácia és a román nép döntő politikai erőtényezői világosan állanak előttünk, addig a romániai magyar nemzetiség körében a legsúlyosabb politikai válságot tapasztaljuk. Az erdélyi magyarság politikai erőviszonyai ma már nem azonosak az 1945 májusában megállapítható erőviszonyokkal. Akkor, mondhatni, az erdélyi magyarság szinte teljes egészében a romániai Magyar Népi Szövetség mellett állott, amely azt hirdette magáról, hogy minden pártpolitikától mentes demokrata nemzetiségi szervezet. A szociáldemokrata magyar vezetők már a romániai Magyar Népi Szövetség 1945 májusi kongresszusának⁴ választásaiból is megállapították, hogy a romániai MNSZ csak tagjaiban mutatkozik pártpolitikától mentes demokrata nemzetiségi szervezetnek, országos és helyi vezetőségeiben viszont szinte kizárólag a kommunista párt tagjai foglalnak helyet. Ennek ellenére eleinte megkíséreltek együttműködni a romániai MNSZ-szel. Nem akadályozták meg, hogy pártjuk tagjai részt

1 Ez a szó áthúзва, a lap szélén kézzel: „csökken”.

2 Helyesen: történelmi pártok (vagyis a Nemzeti Parasztpárt és a Nemzeti Liberális Párt).

3 A kihagyott részben Nékám a román belpolitikai viszonyokat vázolja fel.

4 Az MNSZ első kongresszusát 1945 május 6–13. között tartották Kolozsváron.

vegyenek a romániai MNSZ munkájában, sőt, egyes vezető tagjaik mint szakértők még a romániai MNSZ-nek a kormánnyal Bukarestben folytatott tárgyalásain is aktívan részt vettek.

Ebben a felfogásukban az a koncepció is vezette őket, hogy véleményük szerint a romániai MNSZ a Frontul Național Democrat-nak⁵ a román tömegek demokratizálódásáért folytatott harcával összhangban a magyar tömegek demokratizálódásáért kellett volna, hogy dolgozzék, biztosítva az egész romániai magyarság részéről a román demokrácia fenntartás nélküli támogatását. Ugyanakkor világosan látták, hogy a jelenlegi átmeneti politikai, társadalmi és gazdasági fázisban a nemzeti érzékenység egyelőre még olyan nagyfokú, hogy ha a két munkáspárton belül állandóan napirenden szerepelnek a magyar nemzetiség sérelmei, akkor ez hátráltatja a pártoknak a román tömegek körében folyó szervező és propagandamunkáját, a pártokon belül viszont állandó feszültséget okoz a frissen csatlakozott és még erősen nacionalista román és magyar tagok között. Úgy vélték tehát, hogy helyes az, ha a magyar nemzetiség sajátos problémáival elsősorban egy, a Frontul Național Democrat-hoz hasonló magyar demokrata szervezet foglalkozik: a romániai Magyar Népi Szövetség.

E megértő magatartásukon azonban később változtatniok kellett. Ennek három főoka volt:

1.) A romániai MNSZ országos végrehajtó bizottság tagjai ismételt szociáldemokrata-ellenes kijelentéseket tettek, megsértve ezzel a reájuk, mint kommunistákra nézve kötelező munkás-egységfronti szövetséget... Ha a romániai MNSZ tagjai belépnek a szociáldemokrata pártba, akkor a romániai MNSZ vezetői a legerélyesebben figyelmeztették őket arra, hogy lépjenek ki a szoc. dem. pártból, ellenkező esetben súlyos következményeket kell elviselniök. Betetőzte ezt a helytelen vonalat az, hogy 1945. végén dr. Csákány Béla, a romániai MNSZ egyik vezetőségi tagja [egy] népgyűlésen bejelentette, hogy a romániai MNSZ párt, vagyis nem nemzetiségi szervezet és ezzel teljesen akuttá tette a szoc. dem. magyar tömegeknek a romániai MNSZ-szel való együttműködésének problémáját.

2.) A romániai MNSZ-szel szemben tanúsított megértő magatartásukon történt változásnak a másik oka az volt, hogy a romániai MNSZ helytelen taktikájával és mind kevésbé álcázott kommunista vezetőségeivel egyre nagyobb tömegeket idegenített el magától s e tömegek jelentős része, a Székelyföldön éppen úgy, mint Kolozsvárt, a Szilágyságban, Biharban, vagy Szatmárban, a szociáldemokrata párthoz csatlakozott. Hozzájárult a párt népszerűségéhez az is, hogy az Országos Pártvezetőség által készített új szervezeti szabályzat értelmében kulturális és propaganda célokból megalakult a párt Országos Magyar Bizottsága, amely propagandája során nem hallgathatta el azt aényt, hogy a szoc. dem. párt és a romániai MNSZ nemcsak egymástól elütő két szervezet, hanem hogy a romániai MNSZ-nek nincsen jogában az egész romániai magyarság nevében beszélni. Ismételt leszógezték, hogy a szoc. dem. párt, amelynek jelenleg nagy magyar tömegei vannak, nem helyesli a romániai MNSZ-nek, mint nemzetiségi pártszervezetnek párt szempontoktól vezetett exkluzivista politikáját.

3.) Arra a tényre, hogy a romániai MNSZ nem átfogó demokrata nemzetiségi szervezet, egy kis magyar Frontul Național Democrat, hanem egyre exkluzivistább pártszempontoktól vezetett politikai párt, a szociáldemokrata magyar tömegekkel egyidejűleg a romániai MNSZ nem szoc. dem. magyar tömegei is rájöttek. Ezek a tömegek 1945 májusában, a romániai MNSZ első kongresszusa idején nagy rokonszevvvel viseltettek a romániai MNSZ-szel szemben és társadalmi osztályra való tekintet nélkül vállalták a romániai MNSZ-szel való legmesszemenő kollaborálást, sőt, sokan a romániai MNSZ rövid ideig ügyes propagandája következtében a kommunista párttagságot is.

⁵ Az RKP-vezette baloldali koalíció, korabeli magyar neve: Országos Demokrata Arcvonal.

A romániai MNSZ azonban dialektikailag helytelen taktikájával, egyre nyíltabb pártpropagandájával, szoc. dem.-ellenességével, önleplezéseivel ezt a legnagyobb tömeget is elidegenítette magától. Ha a romániai MNSZ 1945 nyarán azt állította, hogy taglétszáma meghaladja a 400.000-et, ma, a szoc. dem. tömegeknek és a legnagyobb tömegeknek, a marxista demokrata magyar tömegeknek a romániai MNSZ-ből való hallgatólagos kiválása után a romániai MNSZ alig rendelkezik egypár tízezer még ingadozó taggal s azzal a párszáz, vagy párezer egykori MADOSZ-istával, aki ugyan példásan összetart, de primitív és ártalmas taktikájával egyre nyíltabb kommunista politikát folytat, ezzel végleg lehetetlenné téve a romániai magyarságnak főleg a romániai MNSZ keretében egykor oly szépen megindult demokratizálódását.

Ma tehát az a helyzet, hogy Románia lakosságának 13%-át kitevő⁶ és a szavazatok száma szempontjából nem elhanyagolható magyarság a következőképpen oszlik meg:

1.) *Szociáldemokraták*, akiknek jelentős városi tömegein kívül nagy paraszttömegei vannak. A magyar választóknak körülbelül 25%-a tartozik a párt keretébe.

2.) *Kommunisták*, akik főleg a városi munkásság egy részéből tevődnek össze. Számukat a magyarság köreiből körülbelül 15%-ra becsülik.

3.) *A romániai Magyar Népi Szövetség*, amelynek kommunista tagjain kívül ma már alig vannak a választások szempontjából számottevő tömegei. A romániai MNSZ ilyen tagjai általános becslés szerint a romániai magyarságnak 10%-át teszik.

4.) *A romániai MNSZ-től elidegenedett, vagy ahhoz soha nem csatlakozott magyar lakosság*, amely a romániai MNSZ-szel, legalábbis ennek mai formájában nem hajlandó együttműködni. Ez a tömeg ugyancsak magyar körök becslése szerint, a romániai magyar választók 50%-át, tehát túlnyomó többségét teszi.

E negyedik és legnagyobb tömeg politikai magatartásának jellemzésére szükséges az alábbi biztos értesülések összefoglalása. Ez a tömeg [...]⁷

e) nem hajlandó tovább vállalni és a választásokon szavazataival támogatni a romániai MNSZ-t mai formájában.

f) az erdélyi magyarságnak ez az 50%-ot kitevő tömege hajlandó egy olyan demokrata magyar koalícióban részt venni, amelynek vezetőségei, és képviselőjelöltjei arányosan kerülnek ki a magyar szociáldemokraták, magyar kommunisták és ez 50%-os nagy tömeg demokrata vezetőiből, anélkül, hogy a párttagok a legcsekélyebb mértékben is kiválnának saját pártjaik keretéből és mozgalmából. „Elég volt a romániai MNSZ álcázott kommunistáiból Szívesebben vállaljuk a nyílt kommunistákat és a szociáldemokratákat vezetőinkül, akik szabadon és nyíltan képviselik saját pártjaik ideológiáját és saját pártjaik magyar tömegeit, együttműködve a romániai magyarság másik nagy részének demokratikus képviselőivel” – mondják Erdély minden részében ezek a magyar tömegek;

g) ha nem alakul ki egy, a romániai magyarság eme túlnyomó többségét a fenti szempontokból kielégítő megoldás a népképviselőre és a választásokra vonatkozóan, akkor a romániai magyarság nagy tömegei tartózkodni fognak a választásokon való részvételtől. [...]⁸

A magyar szociáldemokraták ezért [azt] javasolják, hogy:

1.) pártjuk és a kommunista párt egyfelől állítson teljesen román listákat, s ezt a maximumig használja ki a választási propagandában. Ezzel a taktikával lehetetlenné teszik, hogy a történelmi pártok listáikra mutattva, nemzetköziségüket hangoztathassák a

⁶ Az 1948-as népszámlálás szerint az ország lakosságának mindössze 10%-a volt magyar nemzetiségű.

⁷ Az a) – d) pontokat kihagytuk.

⁸ A kihagyott részben a kommunista és szociáldemokrata közös lista kérdése, és ennek a magyar választótömegekre tett hatását taglalja Nékám Sándor.

román tömegek előtt és ideológiailag még képzetlen román és magyar tömegeket elidegenít-
senek a munkáspárttól.

2.) Másfelől a szoc. dem. párt Központi Végrehajtó Bizottsága egyezték meg a kommu-
nista párttal, és a romániai MNSZ-szel abban, hogy:

- 1.) a szociáldemokrata párt tagjai,
- 2.) a kommunista párt tagjai,
- 3.) a romániai MNSZ,

a romániai magyarság 50%-át kitevő nem-marxista és nem népi szövetséges nagy demok-
ratikus tömegei arányszámuknak megfelelő számú jelölttel és megegyezés útján megállapít-
tandó helyezéssel közös magyar listán induljanak a választásokon.

Ez a lista nem viselné a romániai MNSZ nevét, mivel a koalíciónak nem szabadna pártnak
lennie, hanem sajátos nemzetiségi kérdésekkel foglalkozó demokrata nemzeti szervezetnek.
E választási koalíció neve Magyar Demokrata Front – Frontul Democrat Maghiar – kellene
hogy legyen, mintegy utalva a Demokrata Arcvonalra, amelynek választási közös listája
érdekében jelenleg szintén nagy erőfeszítések történnek.

A szociáldemokrata párt és a kommunista párt, valamint a romániai MNSZ küldjenek ki
egy szociáldemokrata, és egy kommunista magyarokból álló, és egy romániai MNSZ-i tárgyaló
bizottságot, amelyek a romániai magyarság nem-marxista demokrata vezetőivel közösen
állapodnának meg a lista összeállításából.

A magyar szociáldemokraták értesülése szerint egy ilyen lépés osztatlan megnyugvást
váltana ki a romániai magyarság nemcsak közéleti vezetői körében, hanem a legnagyobb
magyar intézmények fejei⁹ részéről is. Éppen ezért kívánatos, hogy a szóban forgó negyedik
tárgyaló bizottság kijelölésére ők kéressenek fel. [...] ¹⁰

*Nékám s. k.
miniszteri tanácsos*

*MOL a Külügyminisztérium Béke-előkészítő Osztálya iratai, XIX-J-1-a, 60. doboz, IV-131.,
hitelesített másolat. Teljes terjedelmében közli: Fülöp – Vincze, 1998., 157-163. o.*

9 A legnagyobb magyar intézmények „fejeinek” a magyar egyházak, a két szövetkezeti központ, valamint az EMGE vezetőit tekintették.

10 A jelentés hátralévő részében további érvek olvashatóak a magyar szociáldemokraták fenti elképzelése mellett, valamint kéri a pártvezetőséget, hogy fogadják el a javaslatukat.